

Oponentský posudok monografie PhDr. Jaroslava Stahla, PhD:

Čo sa odohráva v hlave tlmočníka?

Simultánne tlmočenie

Teoretické otázky a praktické odpovede.

Bratislava 2013 Vydavateľstvo a tlač, s.r.o. Iris,

Výsledky vedecko-výskumnej a vydavateľskej činnosti PhDr. Jaroslava Stahla, PhD sú známe našej odbornej verejnosti z viacerých štúdií, a v neposlednom rade i na základe jeho doktorskej a k doktorandskej dizertačnej práce. Vo svojich prácach sa Dr. Stahl väčšinou zameriava na oblasť translatológie. Témou predloženej práce je opäť tlmočenie a preklad v teórii a praxi, tentokrát z hľadiska didaktiky. Odborný pohľad na túto problematiku umožňuje terajšie pôsobenie Dr. Stahla nielen na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, ale aj ako tlmočníka profesionála. Ako vysokoškolský pedagóg pri výchove študentov prekladateľstva a tlmočníctva roky nadobúda skúsenosti v oblasti didaktiky tohto odboru..

Ako je známe, vedecká disciplína translatológia vyžaduje interdisciplinárny prístup. Predmet výskumu v tejto práci je simultánne tlmočenie. Poslucháč laik vníma len prejav tlmočníka, teda jeho produkciu textu s prozodickými vlastnosťami rečníka, zainteresovanejší poslucháč chápe tlmočenie nielen ako produkciu cieľového textu (CT), ale súčasne aj ako príjem, teda recepciu východiskového textu (VT). Nemusí sa však zaoberať tým, že pritom musí nastať nejaké prekódovanie prijatého a už vôbec nie, čo všetko sa medzitým udeje v hlave tlmočníka. Tento zložitý proces sa pokúša Dr. Stahl sprístupniť na základe preštudovania množstva vedeckej literatúry, empirických výskumov, ale aj svojich vlastných skúseností ako pedagóg a ako tlmočník profesionál. Ako teoretická, aj praktická oblasť tlmočenia vyžaduje multidisciplinárny prístup. Mnohé aspekty výskumu umožňuje textová lingvistiká, psycholingvistiká i kognitívne a komunikačné teórie. Vo veľkej miere pomáhajú pri výskume textové korpusy, výpovede a záznamy, retrospektívne tlmočnicke protokoly (RTP) aktívnych tlmočníkov aj pokročilejších študentov tlmočníkov. Pomocou nich možno sledovať riešenia na lexikálnej úrovni, slovných spojení, aproximatívne riešenia a i.

Predkladaná monografia je účelne rozvrhnutá do troch kapitol.

V prvej kapitole **Simultánne tlmočenie a definícia pojmov** autor prehľadne spracoval doterajšie relevantné poznatky z teórie prekladu a tlmočenia. Vyberá pritom temer zo všetkých dostupných prác zahraničných i našich renomovaných teoretikov a praktikov tlmočenia. Vychádza z platných záverov autorov, avšak mnohé ich postuláty nepreberá otrocky. Ak sa celkom nestotožňuje s ich názormi, porovnáva s inými, prípadne poopravuje, najmä čo sa týka paralelných aktivít simultánneho tlmočníka v jednotlivých fázach tlmočenia. Kládie si a usiluje sa zodpovedať otázky ako: 1. Je možná paralelnosť recepcie a produkcie rečového signálu? *Myslí sa tým súbežnosť hovoru rečníka a tlmočníka.*

S ohľadom na rôznorodú terminológiu u jednotlivých autorov oceňujem schopnosť Dr. Stahla uchopiť problematiku a zjednotiť obsah jednotlivých termínov.

2. kapitola **Čo sa odohráva v hlave tlmočníka ?** je teoretickým ťažiskom práce. Tu autor rozoberá jednotlivé procesy od recepcie až po spracovanie

komunikátu. Pod rozoberaním rozumieme spôsob analýzy, ktorá je vlastne úplným „rozkúskovaním“ procesu nazývaným simultánne tlmočenie. Dr. Stahl vysvetľuje, ako sa prijatá informácia z komunikátu, teda z VT interpretuje cez pochopený sémantický abstrakt. **Recepcia** a produkcia výsledného textu (CT) prebiehajú samozrejme súbežne, ale za účelom ich analýzy autor pozoruje segmenty procesu tlmočenia jednotlivo. Procesom medzi recepciou textu a jeho **transpozíciou** sa zaoberali mnohí teoretici, hoci je to len kratučká doba, kým môže tlmočník začať tlmočiť. Ide stále o riešenie podoby CT. Môžeme konštatovať, že je to teoreticky fundovaná a logicky skĺbená kapitola práce. Aj tu autor pristupuje k danej problematike zo širších hľadísk. Venuje sa obsahom pojmov krátkodobá a dlhodobá (encyklopedická) pamäť, lingvistická, extralingvistická pamäť, aktivácia pamäti na základe známych psychologických a psycholingvistických výskumov.

Ťažiskom v rámci ďalšieho využitia práce v praxi je iste tretia kapitola **Simultánne tlmočenie a didaktika** so všetkými podkapitolami. V podkapitole 3.2 máme možnosť pozorovať na konkrétnych príkladoch, (N-S a S-N) aké stratégie musí tlmočník použiť na optimálne zvládnutie VT. Aj v tomto prípade súhlasíme s autorom, akú dôležitú úlohu hrá u tlmočníkov dokonalá znalosť lingvistiky (akiste nielen gramatiky, ale aj štylistiky, fonetiky a i. rovín) pri rozdielnych štruktúrach dvoch jazykov. Poukazuje na príkladoch, aké je dôležité napr. ovládanie sémantickej valencie. Spomeňme ešte anteponované atribúty v nemčine, finálnu pozíciu slovesa, či jeho odlučiteľnej predpony. Bez tejto jazykovej kompetencie nezvládne simultánny tlmočník anticipáciu (pravdepodobnú prognózu), ktorá je kognitívnym procesom a stratégiou. V nasledujúcich podkapitolách autor predstavuje ďalšie nevyhnutné stratégie ako tlmočnicka kondenzácia, kompresia pri produkcii CT.

Cenné sú vypracované didaktické metódy pri nácviku ST a ich podrobná analýza, na základe ktorej autor vypracoval princípy nácviku tlmočnických zručností, ako aj metódy uľahčujúce cestu na zvládnutie najobťažnejších problémov ST. Aj tu pri konkrétnej štruktúre prípravy je to jeho vlastný príspevok zo skúsenosti vyučovania na Katedre germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky.

Otázka 2. Ktorým smerom je vhodné začať so študentmi tlmočiť? Z materinského do cudzieho, alebo opačne?

Myslím, že najťažšou zložkou pri výchove tlmočníkov je vhodná metóda pri evaluácii, teda hodnotenia študentov. Aj túto tému sa Dr. Stahl spracoval v monografii.

Posudzovaná práca je jedným z vydarených pokusov sprístupniť a sprehľadniť túto mnohovrstevnú problematiku takým spôsobom, že ju možno právom považovať za teoreticko-metodologický prehľad posledných desaťročí teórie tlmočenia so zreteľom na procesy odohrávajúce sa pri simultánnom tlmočení.

Monografiu PhDr. Jaroslava Stahla, PhD možno považovať za skutočný prínos k zvýšeniu kvality výučby tlmočenia a prekladu. Prácu odporúčam prijať na obhajobu a po jej úspešnom priebehu navrhujem PhDr. Jaroslavovi Stahlovi, PhD. udeliť akademický titul docent v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo.